

GUIA DE LECTURA

MIQUEL ÀNGEL RIERA: *ILLA FLAUBERT*.
PREMI JOSEP PLA 1990 (BARCELONA,
DESTINO, 1990). 240 PS.

En aquesta novel·la, Riera ens presenta el drama d'un individu que s'obsessiona per la possessió de la seva llibertat, de tal manera que decideix esdevenir un altre: aquell qui ell mateix voldrà, negant el seu passat, soterrant tot el que havia rebut i el que era, amb el desig delirant de constatar la seva llibertat, d'apamar-la i dirigir-la, sense intrusions de ningú.

Aquest professor de literatura, de qui no sabem mai el nom ni ben bé qui era, intenta anorrear l'educació rebuda, les bones maneres i la feblesa que, als seus ulls, tot això representa, perquè la dependència afectiva que el lliga des de l'inici al record de la mare ja morta esdevé una obsessió malaltissa que el paralitza i l'anul·la.

Miquel Àngel Riera ens mostra el cor de la complexitat humana: primer la vulnerabilitat de l'individu que se sent insegur i, finalment, la ingenuïtat del personatge —portada fins a l'extrem més absolut— d'afegir-se que podria dominar el futur i la mort, i arribar fins i tot a esquivar-la. En aquest procés, el professor cerca afamat una altra imatge reflectida al seu mirall, odia tot el que era, allò que ho recordi, i somia a ser un altre, amo del que tingui i senyor sense lligams —altraient, pensa, més val no tenir res.

L'alliberament del passat i de si

mateix el portarà a la fugida dels escenaris que el conegueren i a la recerca de nous espais on pugui adoptar una nova aparença, allhora que rebutjarà qualsevol ombra de submissió, especialment afectiva.

Riera, per cisellar aquesta personalitat i el procés patològic viscut, presenta una estructura rodona amb un punt de vista únic: la consciència del personatge narrada en tercera persona per un espectador improbable que només pot ser l'autor. Aquest punt de vista, poc defensable amb estrictes canons realistes, aporta al relat, d'una banda, l'expressivitat del viscut i, de l'altra, la visió panoràmica i descriptiva de qui no pateix el procés engegat. És a dir, en una sola veu, mira de fondre les visions del protagonista i del narrador.

L'estructura circular acostia el lector als hàbits de la memòria fragmentària —no obsessiva, sinó autonarrativa— i ofereix un vast trencaclosques, on cada fragment vindria a ser una peça que cal identificar, temporalment i dramàticament, i col·locar al voltant de les que configuren un nucli escènic, de manera que el lector situï mentalment la seqüència temporal i la progressió cap a la regressió psicològica, afavorida per l'envelliment del personatge.

A més de mostrar l'eix mental, aquesta estructura de *reverberacions* té la funció d'atorgar al relat un element intrigant i de destacar el perfil misteriós del professor. La veu narrativa no participa del joc de simu-

lació darrere una altra personalitat. Sembla que Riera rebutja decididament el narrador-actor, amb un paper dramàtic.

L'habitant possessiu d'*Illa Flaubert* es revela com un admirador de la tenacitat flaubertiana, de la passió escriptora feta vida. El personatge se sent enlluernat més que pel Flaubert-artista, o per les seves obres, per l'home tenaç, capaç de fer de la seva idea primera una vida.

L'actitud recurrent de Flaubert sobre els seus papers, que perfila i aconsegueix la pulcritud estilística somniada, serà una fita per a ell; serà igualment tossut amb el seu intent d'esdevenir immortal, no es deixarà lligar per res ni per ningú, burlarà la mort perquè s'allunyarà de tot el que acostumen a fer els altres mortals. Si, talment, la mort passés per l'illa no el reconeixera com un dels seus.

A diferència del que passa en la vida real, en la ficció, els escriptors sovint porten els protagonistes fins a les darreres conseqüències de les seves cartes de navegació, amb tots els defectes inicials i les adolescències que l'autor ha pensat per al seu personatge. Quan això passa, la novel·la pot esdevenir *exemplar* en el sentit que el personatge manté una coherència —tan boja com es vulgui— que esfereïx el lector, que, d'alguna manera, es veu reflectit en el mirall del capteniment dels personatges. No en l'anècdota, lògicament, sinó en els paràmetres generals de vida, en les actituds, diríem. Aquí la força dramàtica de la novel·la psicològica, el seu impacte.

Així aquest llibre ens podria mostrar l'abisme dement que obre el personatge, per exemple, en emprendre la carrera d'absolutitzar la llibertat. La primera conseqüència fóra la soledat i les altres apareixen inevitables en la vida d'*Illa Flaubert*: l'obsessió per posseir només allò que garanteix la possessió: és a dir, objectes, una barca, una cabra, uns arbres, una

terra ben delimitada i no compartida, els noms de les coses que el professor rebateja per assegurar-se-les etc.

En aquest procés psicològic sense esquerdes ni vacil·lacions interessa molt el significat que pren la relació amorosa. L'única autèntica al llarg del relat, el personatge l'aconsegueix i la perd dramàticament a l'inici. No hi torna, encara que hi pensi, decidit a entronitzar la seva llibertat. La recuperarà a la fi morta, com un cadàver eloqüent que vol conservar saltat. La resta d'amors no són sinó passions bestials que el professor mirerà d'oblidar així que se'n descarrega, com d'un pes feixuc que li recorda únicament que encara és viu i pot fer goig.

Miquel Àngel Riera ha esmentat en una entrevista (amb Vicenç Llorca, a l'*Avui*, 21-iv-90) que és un gran amant de la novel·la psicològica i que s'acosta a aquesta disciplina com un aprenent. *Illa Flaubert* n'és una bona mostra. El lector assistirà a aquest procés implacable de deshumanització quan l'individu perd el nord i absolutitza un valor donat.

GUADALUPE ORTIZ DE LANDÁZURI I BUSCA

AVEL·LÍ ARTÍS-GENER: *VIURE I VEURE*/2. VIDES I MEMÒRIES. NÚM. 3 (BARCELONA, PÒRTIC, 1990).

Avui en dia ja no té gens de mèrit dir que Avel·lí Artís-Gener és, si no el primer, un dels millors narradors catalans vivents: la seva obra ho avala de sobres i no hauria de fer mandra a cap crític defensar-ho obertament. En va tenir, si de cas, Manuel de Pedrolo, que ho va avançar vint anys enrere, quan en una entrevista de 1970 inclosa a *Si em pregunten, responc* (1974) el presentà com aquell «gran escriptor i novel·lista que la gent encara no han acabat de descobrir» (p. 132). Tanmateix, ara